

RECHT VOOR DE SOCIAAL PROFESSIONAL

Dineke Sepmeijer-Schmahl en Mark Sepmeijer

Vierde editie

Boom

Met onderstaande unieke activeringscode krijg je via **www.boomstudent.nl** toegang tot de online leeromgeving. Deze code is persoonsgebonden en gekoppeld aan deze vierde editie. Na activering van de code is de online leeromgeving twee jaar toegankelijk. De code kan tot zes maanden na het verschijnen van een volgende editie geactiveerd worden. De code is eenmalig te gebruiken. Deze activeringscode is alleen bruikbaar voor een studentlicentie en geeft geen toegang tot de docentomgeving van het platform. Ben je docent? Dan heb je jouw activeringscode per e-mail ontvangen. Deze code activeer je op **boomdocent.nl**.

Omslagontwerp: Haagsblauw, Den Haag

Beeld omslag: PonomarenkoNataly

Illustraties binnenwerk: Shutterstock.com

© 2026 D. Sepmeijer-Schmahl en M. Sepmeijer | Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Auteursrecht ten aanzien van tekst- en datamining en machinelearning is nadrukkelijk voorbehouden. Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bijvoorbeeld een (digitale) leeromgeving of een reader in het onderwijs (op grond van artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting Uitgeversorganisatie voor Onderwijslicenties, Postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.stichting-uvo.nl.

No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without written permission from the publisher. No part of this publication may be reproduced in the context of text and data mining, machine learning or for any other purpose which is not expressly permitted by law without permission of Boom Uitgevers.

ISBN 9789024471850

NUR 133

www.boomstudent.nl

www.boom.nl/hogeronderwijs

Inhoud

Woord vooraf		7
1	Inleiding in het recht	11
1.1	Inleiding	11
1.2	Wat is recht en wat is het doel van het recht?	11
1.3	Rechtsbronnen	12
1.4	Rechtsgebieden	14
1.5	Andere indelingen	21
1.6	Verdeling van de overheidsmacht	21
1.7	Rechtsbijstand	26
2	Burgerlijk recht	29
2.1	Inleiding	29
2.2	Onderverdeling	29
2.3	Vermogensrecht	30
2.4	Goederen- en verbintenissenrecht	32
2.5	Verbindenissenrecht	32
2.6	De overeenkomst	34
2.7	Eisen aan de overeenkomst	42
2.8	Rechtsgevolgen van een overeenkomst	44
2.9	Algemene voorwaarden	45
2.10	Wilsgebreken	46
2.11	Niet nakomen van een overeenkomst	48
2.12	Rechten bij wederkerige overeenkomsten	50
2.13	Aansprakelijkheid voor hulppersonen en zaken	51
2.14	Onrechtmatige daad	51
2.15	Aansprakelijkheid voor anderen	56
2.16	Productaansprakelijkheid	58
2.17	De plaats van het goederenrecht	59
2.18	Volledig absoluut recht: eigendom	60
3	Bestuursrecht	73
3.1	Inleiding	73
3.2	Algemeen en bijzonder bestuursrecht	73
3.3	Bestuursorganen	73

3.4	Bestuurshandelingen	75
3.5	Belanghebbende	76
3.6	Besluit	76
3.7	Beschikkingen	77
3.8	Algemene beginselen van behoorlijk bestuur	77
3.9	Bezwaar en beroep	81
3.10	Voorlopige voorzieningen	82
3.11	Relatieve competentie	82
4	Strafrecht	85
4.1	Inleiding	85
4.2	Strafbepalingen	85
4.3	Poging, strafbare voorbereiding en deelneming	88
4.4	Strafuitsluitingsgronden	94
4.5	Strafprocesrecht	96
4.6	Vooronderzoek en dwangmiddelen	101
4.7	Onderzoek ter terechtzitting	104
4.8	Straffen en maatregelen	107
4.9	Strafdoelen	114
4.10	Jeugdstrafrecht	114
5	Personen- en familierecht	123
5.1	Inleiding	123
5.2	Huwelijk	123
5.3	Geregistreerd partnerschap	128
5.4	Samenwonen	128
5.5	Einde van de relatie	129
5.6	Ouderschap en gezag	134
6	Schuldhelpverlening	145
6.1	Inleiding	145
6.2	Incasso en beslaglegging	146
6.3	Schuldhelpverlening	148
6.4	Hulp van de gemeente	150
7	Jeugd	155
7.1	Inleiding	155
7.2	Wettelijk kader	156
7.3	Leeftijd	157
7.4	Jeugdhulp	157
7.5	Kinderbeschermingsmaatregelen	159
7.6	Vaststelling voorlopige voogdij	164

7.7	Gronden voor ondertoezichtstelling en voogdij	164
7.8	Jeugdreclassering	164
7.9	Integrale aanpak	165
7.10	Instellingen betrokken bij jeugdhulp	166
7.11	Kinderrechtenverdrag	168
7.12	Leerplicht, studiefinanciering en passend onderwijs	168
8	Arbeidsrecht	175
8.1	Inleiding	175
8.2	Constructies op basis waarvan arbeid kan worden verricht	176
8.3	De arbeidsovereenkomst	183
8.4	Einde arbeidsovereenkomst	191
8.5	Transitievergoeding	199
8.6	Ontslag op staande voet op grond van artikel 7:677 BW	201
8.7	Opzegging in de proeftijd	201
9	Sociale zekerheid	205
9.1	Inleiding	205
9.2	Sociale verzekeringen en sociale voorzieningen	205
9.3	Uitvoeringsorganen sociale zekerheid	207
9.4	Volksverzekeringen	207
9.5	Werknemersverzekeringen	217
9.6	Sociale voorzieningen	230
10	Gezondheidsrecht	245
10.1	Inleiding	245
10.2	Wetten die belangrijk zijn voor het gezondheidsrecht	245
10.3	Geneeskundige behandelingsovereenkomst	246
10.4	Dwang in de zorg	252
10.5	Rechtsbescherming patiënten	257
11	Vreemdelingenrecht	261
11.1	Inleiding	261
11.2	Nederlandschap	261
11.3	Vreemdelingen	263
11.4	Procedure Toegang en Verblijf (TEV)	264
11.5	Asielzoekers	268
12	Handelen van de sociaal professional	273
12.1	Inleiding	273
12.2	Beroepscode	273
12.3	Omgaan met vertrouwelijke informatie	274

12.4	Rechten van betrokkenen	279
12.5	Privacy in het sociaal domein	280
12.6	Functionaris gegevensbescherming	281
12.7	Beveiliging	282
12.8	Toezichthouder	282
12.9	Aansprakelijkheid	282
Begrippen		284
Over de auteurs		294
Index		295

Woord vooraf

Om het werk als sociaal professional goed te kunnen doen is het van belang enig inzicht te hebben in het Nederlandse recht. Het boek *Recht voor de sociaal professional* geeft een beknopt overzicht van onderwerpen waarmee de (aankomende) sociaal professional in aanraking kan komen.

Het boek begint met een algemene inleiding in het recht. Vervolgens worden de diverse rechtsgebieden besproken die een rol spelen bij het werk van de sociaal professional. Hierna wordt achtereenvolgens uitgebreid ingegaan op personen- en familierecht, schuldhulpverlening, jeugdhulp, arbeidsrecht, socialezekerheidsrecht, gezondheidsrecht en vreemdelingenrecht. Tot slot komt ook het handelen van de sociaal professional aan de orde. De theorie wordt helder uitgelegd en ondersteund door het gebruik van aansprekende praktijkvoorbeelden en schema's.

Ten opzichte van de vorige uitgave uit 2023 is deze editie op meerdere punten aangevuld en aangepast:

- In module 1 Inleiding in het recht is een paragraaf toegevoegd over rechtsbijstand en het Juridisch Loket, waarbij expliciet aandacht wordt besteed aan de toegang tot het recht.
- Module 2 Burgerlijk recht is uitgebreid met een uitwerking van de plaats van het goederenrecht. Daarbij wordt ingegaan op eigendom en beperkte rechten, de wijze waarop goederen kunnen worden verkregen en de bescherming van derden bij roerende zaken. Ook andere wijzen van eigendomsverkrijging zoals toe-eigening, vinderschap, schatvinding, natrekking en zaaksvorming, zijn in deze module opgenomen.
- In de module 3 Bestuursrecht is bij de behandeling van de algemene beginselen van behoorlijk bestuur het evenredigheidsbeginsel toegevoegd.
- Daarnaast zijn in deze editie op verschillende plaatsen extra voorbeelden opgenomen om de aansluiting tussen de juridische theorie en de praktijk van de sociaal professional verder te versterken.
- Waar nodig zijn wijzigingen doorgevoerd om de inhoud in overeenstemming te brengen met de actuele wetgeving en uitvoeringspraktijk.

In de online leeromgeving vind je de theorie van het boek, aangevuld met oefenopdrachten voorzien van modelantwoorden, video's, begrippentrainers en oefentoetsen. Zo kun je direct oefenen met de opgedane kennis en controleren of je de stof beheerst. Als in het boek wordt verwezen naar de online leeromgeving, vind je een icoontje van een laptop in de marge. Voor docenten is aanvullend lesmateriaal beschikbaar.

Graag willen wij Bram van Iterson (Hogeschool Utrecht) en Fatima Aslimani (Hogeschool van Amsterdam) bedanken. Zij hebben met hun feedback en input een welkome bijdrage geleverd aan de totstandkoming van dit boek.

's-Hertogenbosch, voorjaar 2026

Mr. Dineke Sepmeijer-Schmahl

Mr. Mark Sepmeijer

Inleiding in het recht

1

1.1 Inleiding

Recht speelt in het dagelijks leven een grote rol. Het mag duidelijk zijn dat het recht eveneens een belangrijke rol speelt in het werk van de sociaal professional. Op allerlei gebieden waar het werk van de sociaal professional zich afspeelt, zoals sociale zekerheid, jeugdhulpverlening, reclassering, hulp aan vreemdelingen, heeft men te maken met wet- en regelgeving. Uit al deze wet- en regelgeving wordt duidelijk hoe de juridische verhouding tussen cliënten en de sociaal professional moet zijn. Ook kunnen cliënten lezen welke rechten ze al dan niet hebben. Daarnaast stellen deze regels eisen aan de kwaliteit van de dienstverlening door de professional.

1.2 Wat is recht en wat is het doel van het recht?

Recht is een verzamelnaam voor alle overheidsregels die in onze samenleving gelden. Om het een en ander duidelijk te maken, volgen hierna twee voorbeelden:

1. Mishandeling wordt gestraft met gevangenisstraf van ten hoogste drie jaren of geldboete van de vierde categorie.
2. In het verzorgingshuis zijn huisdieren niet toegestaan.

In het eerste geval hebben we te maken met een wettelijke regel uit het Wetboek van Strafrecht die door de overheid gemaakt is en waaraan we ons allemaal moeten houden. Doen we dat niet, dan zal de rechter een oordeel hierover vellen.

De tweede regel is een regel die niet door de overheid is gemaakt, maar door het verzorgingshuis. Houden de bewoners zich niet aan deze regel, dan zal het verzorgingshuis hierop reageren.

Als we kijken naar het doel van het recht, kunnen we zeggen dat het recht een tweeledig doel heeft:

- Ten eerste ordent het recht het menselijk gedrag door het stellen van regels. Om een voorbeeld te geven: verkeersregels bepalen dat een auto die van rechts komt, voorrang heeft.
- Ten tweede zorgt het recht ervoor dat er bij conflicten een rechtvaardige oplossing komt. Bijvoorbeeld: wat gebeurt er als een koper een bankstel koopt en de koopprijs niet betaalt?

1.3 Rechtsbronnen

Als we op zoek gaan naar het recht, zijn er vier rechtsbronnen oftewel plaatsen waar we het recht kunnen vinden: de wet, jurisprudentie, gewoonte en het internationaal verdrag. Hierna kun je lezen wat deze rechtsbronnen inhouden.

1.3.1 Wet

De wet is de belangrijkste vindplaats van het recht. Wetten bevatten rechtsregels die zijn vastgesteld door de overheid. Je vindt die regels bijvoorbeeld in het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafrecht, de Wet arbeid en zorg en de Werkloosheidswet. Misschien heb je een wettenbundel waarin deze wetten staan, maar je kunt de tekst van deze en andere wetten ook nalezen op de website van de overheid.

Wetten op de website van de overheid

1.3.2 Jurisprudentie

Een tweede vindplaats van het recht is de jurisprudentie. **Jurisprudentie** zijn uitspraken van rechters. Rechters behandelen vele zaken. Dit kunnen strafzaken zijn, maar ook bijvoorbeeld geschillen tussen de overheid en een asielzoeker. Meestal kan de rechter de wet gebruiken om tot een beslissing te komen, maar soms is een wet niet duidelijk of ontbreekt er zelfs in het geheel een wettelijke regel. In dat soort gevallen legt de rechter de onduidelijke regel uit door het maken van een nadere regel of formuleert hij, als er

helemaal geen regel is, zelfstandig een nieuwe regel. Als andere rechters deze regel in latere geschillen ook gaan toepassen, is er sprake van jurisprudentie en deze regel heeft dan ook dezelfde rechtskracht als het wettelijke recht.

ECLI-code

Voor 2013 kreeg jurisprudentie een landelijk nummer, maar sinds 2013 krijgt elke rechterlijke uitspraak op rechtspraak.nl een eigen nummer dat is toegekend op basis van de ECLI-code: de European Case Law Identifier. Elke uitspraak van gerechten uit Europa wordt met behulp van deze code van een uniek ECLI-nummer voorzien, zodat elke uitspraak gemakkelijk terug te vinden is op de website. Dit nummer is opgebouwd uit achtereenvolgens de landcode, de gerechtscodex, het uitspraakjaar en een volgnummer. De landcode bestaat steeds uit twee letters. Voor ons land is dat NL. Daarna volgt een afkorting van het rechterlijk college, bijvoorbeeld HR voor de Hoge Raad en RBROT voor Rechtbank Rotterdam. Dan volgt het jaar waarin de uitspraak is gedaan en tot slot het nummer van de uitspraak.

Zo wordt een uitspraak uit 2020 van het Gerechtshof 's-Hertogenbosch als volgt genoteerd: ECLI:NL:GHSHE:2025:1617.

1.3.3 Gewoonte

Een volgende rechtsbron is de gewoonte. Hoewel er veel in wetten geregeld is, speelt de gewoonte ook een, zij het steeds kleiner wordende rol. In veel sectoren van het bedrijfsleven zijn er allerlei gewoontes die nergens in de wet zijn vastgelegd, maar die toch als bindende regels moeten worden beschouwd. Het moet bij een gewoonte wel om een vaststaand en door iedereen erkend gebruik gaan dat in die sector ook als bindende rechtsregel wordt beschouwd en die moet worden nageleefd. Het bekendste voorbeeld van gewoonterecht is wel het handjeklap op de veemarkt. Een koop op de veemarkt is pas gesloten als koper en verkoper elkaar driemaal in de handen hebben geslagen: 'Eenmaal, andermaal... verkocht!'